

УЧЕБНА ПРОГРАМА
ПО ФОНЕТИЧНА РИТМИКА
за ученици с увреден слух

ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОГРАМАТА

Основни положения. Програмата е предназначена за ученици с увреден слух от I до IV клас, които се обучават в специалните училища за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания – увреден слух.

Фонетичната ритмика е вид рехабилитация, която се опира на двигателни упражнения в съчетание с говорен материал и стимулация на слуховото възприятие за постигане на по-разбираема устна реч. Учениците с увреден слух срещат големи трудности при възприемане нормалния темп и ритъм на речта. Техните словесни изказвания са накъсани и ритмично неоформени. За формирането на комуникативни умения е необходимо специално обучение на базата на компенсаторни механизми за преодоляване последствията от органичното нарушение. Затрудняват се както с възприемането на тези паралингвистични характеристики, така и с възпроизвеждането им. Визуализирането на прозодичните елементи спомага за по-лесното им разбиране и прилагане в устната им реч.

Часовете по фонетична ритмика се осъществяват на полисензорна основа със застъпено стимулиране на слуховите възприятия (при възможност – използване на FM-системи). Учебно-възпитателната дейност има и игрови характер, което подпомага цялостния процес на комуникация и позволява по-емоционална речева експресия на учениците с увреден слух.

Програмата е подчинена на концентричния метод, според който определени теми се повтарят през учебните години като тяхното съдържание се разширява и усложнява с цел затвърдяване на знанията и уменията.

Спецификата на фонетичната ритмика дава възможност на учениците с увреден слух за балансирано развитие на емоционалния и речевия потенциал, както и интегриране на учебното съдържание с други учебни предмети: развитие на речта, математика, физическо възпитание и спорт, музика и музикални стимулации.

Игровият характер на учебно-възпитателната дейност в часовете по фонетична ритмика улеснява комуникацията между субектите в педагогическия (учебен) процес и косвено подпомага цялостната комуникация на децата в чуваща среда и тяхната по-плавна социализация.

ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО

- поставяне основите за формирането и развитието на словесната реч по отношение на темп, динамика и ритъм чрез изпълнение на подходящи упражнения и игри;
- създаване на умения за синхронизиране на мускулното напрежение в движението с височината и силата на гласа на ученика;
- изграждане на умения за възприемане силата на звука зрительно, вибрационно и слухово, както и чрез постепенното ограничаване на анализаторите;
- създаване на умения за диференцирано възприемане на словесните команди;
- развиване на зрелното и слуховото внимание и тактилно-вибрационното възприятие. Анализаторите постепенно могат да се ограничават в зависимост от индивидуалните потребности на детето, степента на слуховата му загуба и начинът на слухопротезиране;
- изграждане на двигателна компетентност за целите на фонетичната ритмика;
- създаване на умения за възприемане и изпълнение на словесни команди при строеви упражнения и пространствена ориентация;
- изграждане на усет за двигателен ритъм и развитие на двигателна памет;
- изграждане на правилно речево дишане;
- изграждане на умения за възприемане и възпроизвеждане на основни музикално-изразни средства като динамика, темп, ритъм, пауза чрез изпълнение на различни игри за моделиране на по-късен етап на словесната им реч;
- изграждане на умения за възприемане и възпроизвеждане на различни видове ударения;
- изграждане на усет за говорен ритъм;

- изграждане на умения за моделиране на глас с нормална сила, тембър и мелодика;
- изграждане на умения за диференциране силата на звука – речеви и неречеви;
- изграждане на умения за откриване на ударенията с очакван и неочакван акцент;
- изграждане на умения за диференциране на видове темп;
- стимулиране на интерес към комуникативната страна на речта посредством игри и ритмични движения;
- възпитаване на естетически категории чрез българския фолклор и народно творчество, стихотворения;
- провокиране и активиране на импровизационните и артистични изяви на учениците с увреден слух.

ЗАДАЧИ НА ОБУЧЕНИЕТО В ПЕРИОДА I-IV клас

- да се изградят умения за ориентиране във важни музикално-изразни средства като динамика, темп, ритъм, различни видове ударения – метрично, неочаквано и преходно, съчетани със звукове, срички и думи;
- да се формират умения за слухово, зрително и вибрационно възприемане на речта;
- да се развива детското творчество чрез активиране на импровизационните и артистични изяви на учениците;
- чрез часовете по фонетична ритмика да се подпомогне общия процес на развитие на речта и комуникация на ученика с увреден слух в среда на чуващи.

Проверката и оценката на резултатите от обучението могат да се осъществяват по разнообразни начини:

- текуща проверка и оценка – извършва се ежечасно в процеса на работа в уроците по фонетична ритмика;
- периодична проверка – при приключване на определени теми, раздели и в края на срока;
- годишна проверка и оценка, чрез която се регистрират обемът и качеството на знанията и уменията;
- оценка на входното и изходно ниво на уменията за възпроизвеждане на видове темп и имитиране на ритмични структури.

Обучението по фонетична ритмика се осъществява под формата на уроци.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ФОНЕТИЧНА РИТМИКА ЗА ПЪРВИ КЛАС

ТЕМАТИЧНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

1. Общоразвиващи упражнения.
2. Строеви упражнения.
3. Статични дихателни упражнения.
4. Развитие на речево дишане.
5. Развитие на умения за отчитане на пауза.
6. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на гласните звукове.
7. Ритмични упражнения с вокали и звукосъчетания.
8. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове П, Т, К.
9. Динамика – възприемане и възпроизвеждане на силно и тихо чрез движения. Игра с барабан.
10. Динамика. Идентификация и дискриминация на изменението на силата на гласа.
11. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Ф, С, Ш, Х, В.
12. Развитие на слуховите възприятия – идентификация и дискриминация на мъжки, женски, детски глас.
13. Развитие на слуховите възприятия на базата на неречевы стимули (звуци от природата – дъжд, вятър, буря, река, улица, гора и др.).
14. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове М, Н, Л, Р.
15. Ритмични упражнения с неочакван акцент със и без музикален съпровод.
16. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Б.
17. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове П-Б.
18. Темп – възприемане на бързо и бавно темпо.
19. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Б-М.
20. Метрично ударение – възприемане на 2/4 такт.
21. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Д-Т.
22. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове К-Г-Х.
23. Възприемане на 2/4 такт – имитация на речеви модели.

24. Възприемане на $\frac{3}{4}$ такт „Валс на цветята“. Движения, подпомагащи артикулацията на звукове С-З.
25. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове С-Ш.
26. Слято произношение на предлози с прилежащите им думи.
27. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Ш-Ж.
28. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Ш-Щ.
29. Игри – драматизации върху приказката „Лисица и врана“. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове С-Ц.
30. Игри – драматизации върху приказката „Грите мечки“.
31. Игри – драматизации върху приказката „Червената шапчица“. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Ш-Ч.
32. Игри – драматизации върху приказката „Дядо и ряпа“. Движения и ритмични упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Я-Ю.
33. Игра – драматизация върху приказката „Лошото коте“.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- укрепване и развитие на речевите органи и дихателната система чрез ритмични упражнения и речеви игри с движения;
- координиране и усъвършенстване работата на гласовоартикуляционния апарат и речевото дишане чрез ритмични упражнения;
- полисензорна перцепция на ритмовоорганизираните срички, сричкосъчетания и възпроизвеждането им с движения;
- контрол над речевото дишане;
- контрол над силата на гласа;
- формиране на темпо-ритмически умения – диференциране на бързо и бавно.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ФОНЕТИЧНА РИТМИКА ЗА ВТОРИ КЛАС

ТЕМАТИЧНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

1. Строеви упражнения. Имитационни упражнения.
2. Статични и динамични дихателни упражнения.
3. Ритмични упражнения с вокали.
4. Вокални ритмични упражнения с движение. Звукове П, Т, К. „Есен в градината“.
5. Вокални ритмични упражнения с движение. Звукове Б, Д, Г. „Есен в градината“.
6. Ритмични упражнения със срички. Звукове Ф, С, Ш. „Природен календар на есента“.
7. Динамика – думи и изречения с различна сила на гласа и мускулно напрежение, съответстващо на различната сила на музиката. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете В, З, Ж.
8. Изменение на гласа – диференциране на мъжки, женски, детски глас в музикални произведения и чрез словесни команди. „Моето семейство“. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете М, Н, Л, Р.
9. Темп – възприемане на различни видове темп. Движения, подпомагащи артикулацията на звуковете Х, Ц, Ч, Щ.
10. Бавен темп – възприемане и възпроизвеждане чрез ритмични структури. „Танц на цветята.“
11. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Я.
12. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Ю.
13. Бърз темп – възприемане и възпроизвеждане през ритмични структури. „Зимни радости“.
14. Умерен темп – възприемане и възпроизвеждане чрез ритмични структури.
15. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Щ.
16. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Ц.
17. Метроритмично ударение – $\frac{2}{4}$ такт; двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Ч.
18. Метроритмично ударение – $\frac{3}{4}$ такт. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете Т-Ц; С-Ц.

19. Метроритмично ударение 4/4 такт. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете Ш-Ч.
20. Словесно ударение – двусрични думи. „В магазина“. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете Ч-Щ.
21. Словесно ударение – трисрични думи.
22. Интонация на разказно изречение. Природен календар на пролетта. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете Т-Д-Н.
23. Интонация на въпросително изречение. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете К-Г-Х.
24. Интонация на възклицателно изречение.
25. Пауза (в прости изречения).
26. Сюжетно-ролеви игри. „Ледената къщичка, „Трите прасенца“, „Лястовица и врабче“.
27. Пролетни празници в ритми – Лазарки, Цветница, Великден.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- овладява словесните средства за общуване в хода на игрите;
- влиза в ролята на герои и изиграват тази роля докрай;
- възприема полисензорно и възпроизвежда подходящо подбран римуван текст със спазване на паузите;
- контролира речевото дишане, напрежението, темпа и динамиката на речта чрез ритмични движения;
- придобива чувство за ритъм на речта;
- умее да диференцира видовете темп и опитва да възпроизвежда чрез тактуване.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ФОНЕТИЧНА РИТМИКА ЗА ТРЕТИ КЛАС

ТЕМАТИЧНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

1. Общоразвиващи и ритмични упражнения. Движения, подпомагащи артикулацията на вокалите.
2. Дихателни упражнения за формиране на речево дишане. „Есен“. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук П.
3. Развитие на слуховите възприятия – идентификация на неречеви стимули (в зоопарка, в гората, на полето, на улицата). Имитиране на звукоподражания.
4. Динамика – диференциране на словесни команди, подавани с мъжки и женски глас. „Моето семейство“. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове М, Б.
5. Темп – възприемане, възпроизвеждане и диференциране на различни темпоритмически структури. „Дневен режим“. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Н, Д, Т.
6. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на Ф, С, Ш.
7. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове К, Г. „Превозни средства. „Движение по улицата“.
8. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове З, Л.
9. Метрично ударение – реч и упражнения в 2/4 такт. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Р.
10. Ритмични упражнения. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звукове Л-Р.
11. Слятост на произношението в стихотворна реч. „Зимни радости“. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Ц.
12. Метрично ударение – реч и упражнения в 3/4 такт. „Зимна приказка“, „Коледна магия“.
13. Метрично ударение – реч и упражнения в 4/4 такт. „Бяла зима“, „Врабче“. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Ч.
14. Словесно ударение в двусрични думи. „Магазин за играчки“, „Магазин за храни“.
15. Словесно ударение в трисрични думи. „Магазин за дрехи и обувки“.

16. Словесно ударение в сложни думи. „Васил Левски“.
17. Комбинирани движения, подпомагащи произношението на струпани съгласни.
Ритмичи упражнения.
18. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Я.
19. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звук Ю.
20. Сюжетно-ролеви игри – „Смешна приказка“, „Маша и мечокът“.
21. Контрол над дишането при диалози. Драматизация на приказки „Косе Босе“, „Медената питка“.
22. Интонация. Драматизация на приказка „Вълкът и седемте козлета“, „Най-хубавото цвете“.
23. Пролетни празници в ритми – Лазарки, Цветница, Великден.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- синхронизира мускулното напрежение в движението с височината и силата на гласа;
- умее да диференцира словесните команди;
- умее да контролира дишането при участие в диалози и драматизация;
- умее да възприема, възпроизвежда и диференцира видовете темп;
- умее да открива и поставя правилно словесното ударение на двусрични и трисрични думи;
- умее да възприема и възпроизвежда различни ритмични структури от неречеви и речеви тип;
- прилага тези умения и в процеса на общуване.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ФОНЕТИЧНА РИТМИКА ЗА ЧЕТВЪРТИ КЛАС

ТЕМАТИЧНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

1. Речево дишане – статични и динамични дихателни упражнения.
2. Динамика – самоконтрол на силата на гласа.
3. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на гласните звукове – ритмични комбинации.
4. Ритмични упражнения със и без ударение.
5. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете Б-Д-Г.
6. Интонация на разказно просто изречение.
7. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете С-Ф-Х.
8. Двигателни упражнения, подпомагащи артикулацията на звуковете Ц-Ч.
9. Интонация на въпросително изречение без въпросителна дума.
10. Интонация на въпросително изречение с въпросителна дума.
11. Интонация на възклицателно и подбудително изречение.
12. Комбинирани движения, подпомагащи артикулацията на ДЗ, ДЖ, струпани съгласни.
13. Слятост на произношението в стихотворна реч.
14. Слятост на произношението в разказна реч.
15. Словесно ударение на трисрични думи.
16. Словесно ударение на многосрични думи.
17. Логическо ударение в прости разширени изречения.
18. Пауза в сложни изречения и смислово завършени цялости.
19. Темп на изказа в цяла фраза.
20. Драматизация на приказки „Човекът и лъвът“ – Ангел Каралийчев; „Патиланци“ – Ран Босилек; „Вулкан от сладолед“ – Радой Киров; „Чисто носи – сладко яде“ – Сава Попов; „44 приказки за Хитър Петър“.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- изпълнява правилно двигателните упражнения, свързани с артикулацията на речевите звукове и се стреми към правилното им произношение в думи, изречения, кратки текстове – стихотворения, приказки;
- умее да контролира обема на издишната струя и да спазва дихателните паузи;
- произнася с нормален темп цяла фраза;
- разпознава и се опитва да възпроизведе правилната интонация на разказно, въпросително, възклицателно и подбудително изречение;
- умее да открива словесно и логическо ударение;
- пресъздава текст с познато съдържание със спазване на дихателните паузи, словесното ударение, слят говор, обеззучаване, темп и т.н.